

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen
Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

Vår fil: B16-KB004-krav KD 2018
Vårt Arkiv: 401
Saksbehandler: Katja Brox

Oslo 17. desember 2016

FFOs krav til statsbudsjettet 2018

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon er paraplyorganisasjon for 83 organisasjoner av funksjonshemmede og kronisk syke, med til sammen mer enn 335 000 medlemmer. FFOs overordnede mål er samfunnsmessig likestilling og deltakelse for funksjonshemmede.

Et av FFOs viktigste arbeidsområder er å gi innspill til de årlige statsbudsjettene. Allerede 14. november 2016 sendte vi over våre tre hovedkrav til regjeringen knyttet til statsbudsjettet for 2018. Disse kravene var utgangspunktet for møtet i Kontaktutvalget med regjeringen 14. desember:

1. FFO ber regjeringen i samarbeid med organisasjonene utarbeide en helhetlig handlingsplan for funksjonshemmede, slik FN-konvensjonen for funksjonshemmedes rettigheter stiller krav om
2. Flere funksjonshemmede i arbeid i kraft av fire-parts samarbeid.
3. Styrking av rammevilkår for funksjonshemmedes organisasjoner, og bevilgninger til utvikling av likemansordningen og brukermedvirkning.

Vi varslet i møtet at våre innspill til de enkelte fagdepartement ville oversendes senest 16. desember. Vårt viktigste anliggende er at regjeringen i de årlige statsbudsjettene setter av tilstrekkelige bevilgninger på de ulike fagområdene slik at rettighetene til funksjonshemmede og kronisk syke i Norge sikres.

Her følger FFOs konkrete krav knyttet til statsbudsjettet for 2018 på Kunnskapsdepartementets område:

- *FFO ber regjeringen utvikle indikatorer for inkluderende opplæring som gir tydelige signaler til kommunene om hva en inkluderende skole er.*
- *FFO ber om at sakkyndig vurdering må beskrive hvordan elevens psykososiale utvikling skal ivaretas.*
- *FFO ber regjeringen sikre at lærere, skoleledelse og skoleeiere skal ha inngående kunnskap om elever med særskilte behov.*
- *FFO ber regjeringen om å utvide rammen til Statped, slik at de kan jobbe aktivt oppsøkende overfor kommunene, sikre læremiddelproduksjon og utvide innføringen av deltidsopplæring til flere grupper.*
- *FFO ber regjeringen utvide bevilgningen til voksenopplæring i studieforbundene til 225 mill. kroner i 2018.*

Indikatorer for inkluderende utdanning må utvikles

Artikkel 24 - FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne
"Partene anerkjenner at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til utdanning. Med sikte på å virkeliggjøre denne rettigheten uten diskriminering, og på basis av like muligheter, skal partene sikre et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer."

FFO har lenge savnet et tydelig signal fra regjeringen til kommunene om hva en inkluderende skole er. Det må ha et innhold som hindrer lovbrudd og sikrer at alle elever får optimalt læringsutbytte i et trygt og godt læringsmiljø. Internasjonalt fronter Norge betydning av inkluderende utdanning. Imidlertid mener forskere at: *"Forestillingen om at vi har en inkluderende skole kan i seg selv være den største hindringen på veien til en inkluderende skole."*¹

Inkluderingen i norsk skole er under press, for eksempel av svak kommuneøkonomi og mangelfull kompetanse i kommunene. Det medfører at mange funksjonshemmede og kronisk syke elever ikke får det skoletilbudet de har krav på, som tilpasset opplæring, spesialundervisning, tilrettelagt skolemateriell, PC, personlig assistent og tilgjengelige skolebygg. Antallet elever som tas ut i egne spesialgrupper har økt betydelig de siste årene, og opp til 80 prosent av spesialundervisningen gjennomføres av ufaglærte assistenter. Dette til tross for at unntaket fra kompetansekravene til undervisningspersonalet var ment å brukes i veldig begrenset omfang og med den forutsetning at personalet har pedagogisk kompetanse.

Det er flere eksempler på at elever fritas fra opplæringsplikt, kompetansemål og fra hele fag på bakgrunn av sine diagnoser, til tross for at undervisningen kan tilrettelegges med noen enkle grep. Dette er uakseptabelt. For å komme bort fra denne situasjonen ber FFO regjeringen om å utvikle indikatorer for inkluderende opplæring som gir tydelige signaler til kommunene om hva en inkluderende skole er.

Det psykososiale miljøet må forbedres

Henvendelser til FFOs rettighetssenter og tilbakemeldinger fra våre medlemsorganisasjoner viser at mange elever med funksjonshemning og kronisk sykdom er ensomme og oversett blant medelever. Dette ble formidlet også i FFOs høringsuttalelse til NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Ensomhet og utestengelse fører til dårlig psykisk helse, dårlig selvbilde og lavere læringsutbytte. En nyere undersøkelse gjennomført av Norges Blindforbund viser at hele 65 prosent av synshemmede elever i grunnskolen melder om opplevd mobbing og utestenging knyttet direkte til funksjonsnedsettelsen.²

FFO ønsker en særskilt innsats for å forebygge mobbing og utestengelse av barn med funksjonshemning både i barnehage og skole. Dette bør gjøres i tillegg til de generelle kravene til godt psykososialt miljø for alle elever. FFO mener at dette kan oppnås gjennom større fokus på pedagogikk og da særlig spesialpedagogikk i lærerutdanningen, slik at lærerne vet helt konkret hvilke kommunikasjonsutfordringer barn med særlige behov kan ha og at skolen har faglige ressurser til å jobbe enda mer forebyggende. FFO mener at et ledd i denne innsatsen kan være å innføre et krav i sakkyndige vurderinger om å beskrive hvordan elevens psykososiale utvikling skal ivaretas. Vi ber regjeringen sikre dette.

¹ Wendelborg, C. og Tøssebro, J. (2010): Marginalisation processes in inclusive education in Norway – a longitudinal study of classroom participation. *Disability and Society*, 25 (6). 701-714.

² Ipsos rapport av 30.06.2016 Mobbing av synshemmede barn, laget for Norges Blindforbund. En lenke til rapporten i artikkelen: <https://www.blindforbundet.no/om-blindforbundet/nyhetsarkivet/to-av-tre-synshemmede-barn-og-unge-blir-mobbet>

Kunnskapen hos lærere, skoleledelse og skoleeiere må økes

Flertallet av foreldre som har barn i spesialskole synes å være tilfredse med tilbudet. Det kan tolkes som at disse skolene evner å legge bedre til rette for elevene enn hva nærskolene klarer, og at både læringsutbytte og det psykososiale miljøet på spesialskolene er høyere. Mange foreldre søker sine barn inn på en spesialskole etter å ha gjort dårlige erfaringer med nærskolen. Imidlertid fører dette til mer ekskludering og segregering, som forplanter seg videre i livsløpet til den enkelte elev og opprettholder ekskluderende mønstre ellers i samfunnet.

Elementer av spesialpedagogikk i lærerutdanningen er viktig slik at lærere har nok kunnskap og kompetanse til å kartlegge og møte behovene til elever med funksjonshemming. Det samme gjelder elever som trenger tilpasset opplæring i form av spesialundervisning eller spesialundervisningslignende tiltak.

Vi viser til at Stortingets samlede kirke-, utdannings- og forskningskomité i sin Innstilling 12 S (2016-2017) påpeker at for mye av spesialundervisning gis for seint i opplæringsløpet og understreker viktigheten av at spesialundervisningen utføres av kvalifisert personale.

FFO mener lærerne trenger mer kunnskap om den hverdagen de vil møte. Konkret betyr dette:

- Praktisk erfaring med hvordan man skal forholde seg til støttesystemene i PP-tjenesten og Statped.
- Inngående kunnskap om utforming, oppfølging og forvaltning av individuelle opplæringsplaner.
- Kunnskap om opplæringsloven.
- Kunnskap om ivaretagelsen av samarbeidet mellom skole og hjem.
- Kunnskap om samhandling og samarbeid med andre fagpersoner som har ansvar for den enkelte elev (for eksempel fysioterapeuter, ergoterapeuter og leger).

FFO ber regjeringen sikre at lærerne får inngående kunnskap om elever med særskilte behov i lærerutdanningen, samt i den nye **mastergradutdanningen**. Vi ber videre om at alle utøvende lærere får **obligatorisk videreutdanning** som inkluderer konkrete arbeidsmetoder for differensiert undervisning (tilrettelegging av opplæring) og opplæring i indikatorene på hvordan man fanger opp særskilte behov hos barn som trenger spesialundervisning. Også skoleledelse og skoleeiere må skoleres i hva barn med særskilte behov trenger, slik at skolens tilretteleggingsplikt får en faglig forankring der den hører til.

Rammene til Statped må økes

Statped fremmer tilpasset og inkluderende opplæring for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov i samarbeid med pedagogisk-psykologisk tjeneste. Denne støttetjenesten bidrar også med kompetanseheving i kommunene og fylkeskommunene. Statped er en svært viktig instans for muligheten til reell inkludering av funksjonshemmede elever i samfunnet. Det er viktig at Statped har tilstrekkelige ressurser til å jobbe aktivt oppsøkende overfor kommunene for å kunne gi reell hjelp til dem som trenger det. Statped har hatt en realnedgang i støtten, og FFO ser på dette med stor bekymring. Vi ber derfor regjeringen om å øke midlene til Statped i tråd med behovet.

Voksenopplæring i studieforbundene må styrkes

Voksenopplæringen i studieforbundene har vært under sterkt press. For 2016 ble det foreslått en øremerking som et komiteflertall gikk imot. I 2017 er det bevilget samme nominelle nivå som for 2016. Det betyr at det er en reell nedgang. I budsjettproposisjonen for 2017 står det:

«Kunnskapsdepartementet har gjennom 2016 vore i dialog med VOFO om innrettinga på og kriterier for tilskottsordninga, jf. Innst. 12 S (2015-2016. Departementet vil kome attende til saka».

Dette tolker vi som en ny øremerking der det skal legges mer vekt på tilrettelegging for grupper som er rammet av utenforskap. Studieforbundene er positive til en slik satsing under forutsetning av at det tilføres friske midler. Friske midler er nødvendig for at tilbudet til andre grupper, som funksjonshemmede og kronisk syke, ikke svekkes. Her er tilretteleggingstilskuddet helt avgjørende, og må ikke øremerkes andre formål.

Når det for 2017 var en reell nedgang i tilskuddet i stedet for at det ble tilført friske midler, må rammene for 2018 økes betydelig for at aktiviteten ikke skal rammes. Bevilgningen i 2017 var 208,4 mill. kroner. Til sammenligning var rammene til virksomheten i studieforbundene i 2001 på 213 mill. kroner. FFO ber derfor regjeringen øke bevilgningen for 2018 til 225 mill. kroner. Det vil gi rom både for prisstigning og satsing opp mot innvandrergupper og bidra til inkludering.

Økt aktivitet i Studieforbundet Funkis

Studieforbundet Funkis består av 80 landsdekkende organisasjoner av funksjonshemmede og kronisk syke. I 2001 var det 34 organisasjoner. Funkis er det studieforbundet som har hatt størst aktivitetsvekst de siste årene. Tilskudd til voksenopplæring er en viktig rammebetingelse for aktivitet. Kurs i funksjonshemmedes organisasjoner er både diagnose- og aktivitetsrelaterte. Funksjonshemmede og kronisk syke trenger tilpasset trening for å mestre dagligliv, redusere følger av diagnosen og bedre helsetilstanden generelt. Studievirksomheten er også viktig for å komme ut av isolasjonen, mot mer aktiv deltakelse både i dagligliv og i samfunnet og kan også berede veien ut i arbeid.

Anmodning om møte

FFO ber med dette om et møte med politisk ledelse i departementet for å gjennomgå FFOs spesifikke krav til budsjettet for 2018.

Med vennlig hilsen

FUNKSJONSHEMMEDES FELLESORGANISASJON

John Berg-Jensen
Styreleder

Lilly Ann Elvestad
Generalsekretær

Kopi: Kontaktutvalget med Regjeringen
v/ Barne- og likestillingsminister Solveig Horne